

erdiko kaira

Zinema

«Buruarekin jokatzekak beti ez gaitu helduago, jakintsuago egiten»

Juan Marik mus partida jokatu bitartean, baserrian zain geratzen da egunero Axun. Halako batean, Maite txikitako lagunarekin egingo du topo eta une horretatik aurrera, batzuek eta besteek sentsazio, sentimendu eta harreman piztu berriei egin beharko diete aurre. Euskaraz pentsatu eta egin den pelikularik onenetakoa, 80 egunean, maiatzaren 21ean estreinatuko dute Moriarti Produksioak-eko Jon Garaño (*On the line*) eta Jose Mari Goenaga (*Lucio*) zuzendariak.

MIKEL GARCIA

Argazkiak: Dani Blanco

Bi ezaugarri eskertu ditut film honetan. Bata, euskarazko ohiko komedia ez izatea.

Jon Garaño: Merkatuarekin du zerikusia, nik uste. Oso merkatu txikia da gurea eta behar bada ekoizleek, telebistak eta erakundeek errazago ikusten dute publikoarengana umorearen bidez iristea. Logikoa da lehenengo filmak egiten hasi zirenean, duela hamaika bat urte, umorez jotzea jendea erakartzeko, diotelako zinemari eta telebistan umorea bilatzen duela jende

askok. Logikoa da baita ere, urteak pasa ahala, umoretik at beste genero batzuk ukitzea, eta gurea horren ondorio da.

Jose Mari Goenaga: Pelikula honek bere gauza on eta txarrak izan ditzake, baina egia da freskotasuna eman diezaiokeela euskal zinemaren panoramari. Egin izan dira dramak (*Zorion Perfektua*, *Ander...*), baina gureak dramaren eta komediaren arteko apustu pixka bat desberdina dauka.

Jon Garaño

Jose Mari Goenaga

Bestetik, ikusten da kalitate handiko lana dela, pelikula landua, zaindua, zinemarako pentsatua.

J.M. Goenaga: Eskerrik asko. Saiatu gara gauzak ondo egiten. Istorioa gauza askotan apala da, klasikoa, baina arlo batzuk bereziki zaindu ditugu, eta ahalik eta urrunen joan gara: aktoreen lana batetik, ikusten genuelako batik bat pertsonaien istorio bat dela eta aktore egokiak aurkitzen ez bagenituen pelikulak behera egingo zuela. Aktore aproposenak bilatzen behar adina lan eta denbora hartu genuen, ez baitzen hain erraza, kontuan hartuta behar genituela 70 urte ingurukoak, euskaraz ongi dakitenak eta paper hauek egiteko prest daudenak. Bestetik, konfiantzazko talde teknikoa izan dugu inguruan.

Tabu asko jarri dituzue aurrez aurre: edadetuak, emakumeak eta lesbiana.

J. Garaño: Ideia daukazunean ez duzu pentsatzen ea tabua den, istorio bat ikusten duzu. Gero garatzen zoazenean konturatzen zoaz agian baietz, gizartean tabuak diren kontzeptuak lantzen ari zarela, baina gure helburua ez da izan zentzu horretan apurtzaileak izatea.

J.M. Goenaga: Istorioaren estiloan nabaritzen dela uste dut, gure asmoa ez dela apurtzaile izatea, errealitate hori ahalik eta era naturalenean agertzea baino. Sentimendu unibertsalekin jokatu dugu eta edozein sexu eta adineko jendea identifikatuta sentitzea nahi dugu.

Hala ere, ez gaude ohituta filmean islatu dituzuen egoera askotara. Zaila izan da naturaltasuna, sinesgarritasuna lortzea?

J.M. Goenaga: Bai aktoreen lana eta bai gidioa garrantzitsuak izan dira horretarako. Jonek hasieran egindako gidioan jada erreferentzia garbiak zeuden, gertuko pertsonaia irudikatu zituen; edozeinek izan dezake Axun bat, Juan Mari bat edo Josune bat [alaba] bere bizitzan. Horrekin jokatzen saiatu gara.

J. Garaño: Guretzat oso inportantea zen hori, pelikula ikustean publikoak sentitzea antzeko norbait ezagutzen duela. Horregatik, sentsazioa daukagu beharbada gure mundutik hobeto ulertuko den pelikula izango dela. Film unibertsala egin nahi izan dugu, mundu guztiak ulertzeko modukoa, baina Euskal Herrian

Itziar Aizpuru (Axun), Mariasun Pagoaga (Maite) eta Jose Ramon Argoitia (Juan Mari) dira aktore nagusiak. "Jakitun gara topiko askok errealitate kutsu handia dutela. Topikoetatik abiatuta, konplexutasuna eman diegu pertsonaiei", dio Goenagak.

hobeto ulertuko den sentsazioa daukagu. Eta jendeak ikusten badu etxetik etxera egindako zerbait dela, hori ere positiboa izango da guretzat.

J.M. Goenaga: Elkarrizketak ere zaindu ditugu, ez dituzte sentimendu asko plazaratzen, pisu gehiago dute esaten ez diren gauzek esaten direnek baino, eta hori ere oso euskalduna dela iruditzen zitzaigun.

Rol tradizionalak, adin batetik aurrera asko ematen direnak, nabarmen ageri dira baita ere: emakume zaintzailea, emaztea ez dagoenean ezertarako gai ez den gizonezkoa...

J.M. Goenaga: Bai, topikoetan erortzeko arriskua bazegoen hor, baina jakitun gara topiko askok errealitate kutsu handia daukatela. Topikoetatik abiatuta, konplexutasuna eman diegu pertsonaiei.

Finean, nahiko sentimendu unibertsala planteatu duzue: familiaren pisua vs. pasioa, benetan nahi dugunaren eta atzean dugun zamarren arteko borroka...

J.M. Goenaga: Guk burua ala bihotza, horrela laburbildu dugu. Ildo horretatik beste hausnarketa bat sartu dugu: helduagoak egina-tatik ez gara jakintsuago bilakatzten. Hots, Axunen ardura-sen

handia (funtsezkoa pelikularenean eszena batean) heldutasunaren ezaugarri da ala kontrakoa? Azken finean, buruarekin jokatzeak agian ez zaitu helduago, jakintsuago egiten. Agian jakintsuagoa litzateke bihotzarekin jokatzea.

J. Garaño: Normala da bihotzarekin jokatzean akatsak egitea ere, eta badirudi adin batetik aurrera bihotzak jada ez duela bizitzarik. Adierazi nahi genuen bihotzak zeresana izan dezakeela adin batetik aurrera ere. Sentimenduak dituztela eta bizirik daudela!

Zer modukoa izan da proiektua bi zuzendariren artean gidatzea?

J.M. Goenaga: Gogorra. Talde lana da Moriartin dugun filosofia, Jonek eta biok hamar bat urte daramatzagu elkarrekin lanean, baina lehen aldia genuen kozuzendaritzan. Errodajearen presio handia dago, denbora gutxi, erabakiak segituan hartu behar dira... eta lan banaketa egin arren —ni gehiago aktoreekin, Jon talde teknikoarekin— behin errodajearen lanak nahastu egiten dira, ikuspegiak aldatu... eta logikoa den bezala tentsioak sortzen dira.

Baina askatasun handia izan dugu pentsatzen genuena agertzeko eta aurrera egin dugu.

J. Garaño: Bi pertsona gaude pentsatzen eta oso zaila da denean iritzi bera izatea. Baina ona da hori, zure ideia besteak zalantzan jartzen duenean hausnartzeko balio behar du.

Euskara naturala, freskoa erabili duzue, euskalkien nagusitasunarekin.

J.M. Goenaga: Aktoreak aukeratu ostean, eskatu genien elkarrizketak beren hizkerara eramateko.

J. Garaño: Axun eta Maite protagonisten hizkerarekin jokatu nahi izan genuen, baina ingurukoak baldintzatzen dituzte. Hala, Axunen lagunak hartu genituen gustatu zitzaizkigulako, baina baita zumaiarrak direlako, eta Itziar [Axunen papera antzeztzen duen aktorea] getariarra izanda, hizkera berdina ez izan arren antzekoa delako. Maitek ekialdeko bizkaiera hitz egiten du. Juan Mariren kasuan, aktorea markinarra da, baina oso ohituta dago euskalki ezberdinetan hitz egitera eta berari markatu genion gehien, [filmean emazte duen] Axunen hizkerara edo gipuzkerara aldatzeko.

J.M. Goenaga: Azkenean, lehenasuna eman diogu aktorea bere paperean eroso sentitzeari, normalean hitz egiten duten moduan hitz egiteari, naturaltasunaren mesedetan.

J. Garaño: Dibertsitate hori erakustea ere aberatsa da, errealitatearen isla. Hasieran pelikulak elebiduna izan behar zuen, beste gauza batzuen artean Maite argentinarra zelako, eta interesgarria iruditzen zitzaigulako gizartearen zegoena erakustea, nola baserrietik hirira joatean askok uste duen inork ez dakiela euskaraz eta erdarara jotzen duen, nola erdal-dun bat dagoenean erdarara jotzen dugun...

"Homosexualitatea modu dramatiko-tragikoan erakutsi izan da zineman. Errealitate baten isla da hori, baina gaia era lasaiagoan azaldu nahi genuen"

J.M. GOENAGA

Noizbait hori ere kontatzea polita litzateke. Baina produkzioak baldintzatu gintuen: dena gaztelaniaz edo dena euskaraz izatea eskatu ziguten.

Bahman Ghobadi zuzendariak, *Dortokek ere hegan egiten dute* filmaz esan zigun errealitatea bere gordinean gogorregia zelako erabili zuela umorea. Zuek zein helbururekin erabili duzue?

J.M. Goenaga: Pixka bat arrazoi beragatik.

Iruditzen zitzaigun homosexualitatea zineman askotan erakutsi dela pertsonaia atormentatuekin, modu dramatiko-tragikoan... Errealitate baten isla da hori, baina apustu egin nahi genuen gaia era lasaiagoan azaltzeko. Iruditzen zaigu errealitatea ez dela dramatikoa edo komikoa, bien nahasketa baizik. Pertsonaiarentzako dramatikoa dena, publikoarentzat komikoa izan daiteke, eta horrela onartu behar da. Horregatik erabili ditugu umorea eta irudien tratamendu argitsuak.

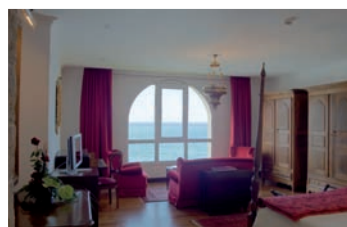
Ander pelikula duela gutxikoa da, homosexualitatea jorratzen du baita ere, ezohiko inguru batean, baserri giroan. Jaialdietan-eta arrakastatsu ibili arren, komertzialki ez du estreinatzerik lortu Espainiako Estatuan. Roberto Gastón zuzendariaren arabera, gaia eta euskaraz izatea dira arrazoi nagusiak.

J.M. Goenaga: Guk banatzaile bera izan dugu aurreko lanetan, Barton Films, eta honetan ere hasieratik egon da. Nik uste

Roberto Gastónen lanak askoz ere arrisku handiagoak hartu dituela estilistikoki. Gaiak garrantzia izan dezake komertzializatzeko zailtasunetan, baina baita estiloak ere. Oso pelikula ausarta da eta estreinatzea eta jendeak ikustea merezi du; pena da.

SaiazGetaria
HOTELA

Roke Deuna, 25 • GETARIA
www.saiazgetaria.com • Tel.: 943 140 143

J. Garaño: Guk kontrolatzen ez dugun mundua da banatzaileena eta zinema-aretoena. Zenbat pelikula amerikar erakutsi behar dituzten, zenbat hemengoak... *Ander*-ena ez da kasu bakarra. Guk zortea dugu pelikula estreinatuko delako, eta hori bada zerbait gaur egun.

Nolako harrera espero duzue?

J.M. Goenaga: Gustatuko litzaiguke publiko orokorra erakartzea. Gure beldurra da pertsona askok, ikustean gaia dela bi emakume, helduak... pentsatzea ez zaiela interesatuko.

J. Garaño: Eta euskaraz izateagatik. Lehen bazen jendea zinemara joaten zena film euskaraz zelako, eta orain kontrakoa gertatzen da sarritan.

J.M. Goenaga: Positibotzat jo dut hainbatek esan izana "euskaraz zela ahaztu egin zait". Uste dudalako horrekin esan nahi dela ez duela pelikula ikusi militantzia puntu batekin eta euskaraz delako; hizkuntzaz ahaztu egin da eta istorioan zentratu. Eta hori lortzen badugu, istorioa barneratzea eta disfrutatzea, primeran.

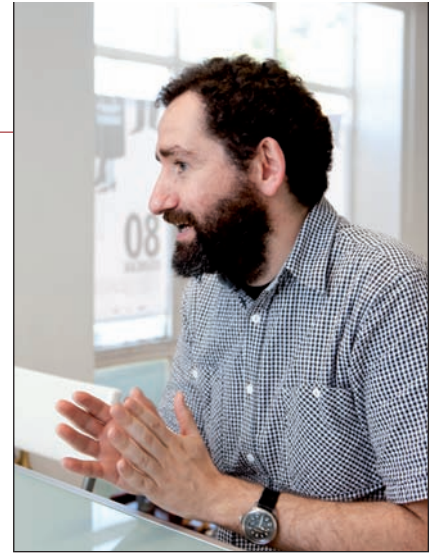
Euskarazko produkzioan mugimendua egon da azken urteetan. Nola ikusten duzue panorama?

J.M. Goenaga: Bidea mantsoa dela uste dut, baina normala da, eta gauza batzuk hobeto eta beste batzuk okerrago aterako dira. Dena den, gauza oso interesgarriak egiten ari dira, *Ander* bera proposamen freskoa da, baina halako proposamenak ez dira egun batetik bestera ateratzen, pixkanaka sartzen joan beharreko gauzak dira. Jendeak pazientzia segituan galtzen du. *Aupa Etxebeste!* izan zen pixka bat atek ireki zituena eta jendeak espero du dena maila berekoa edo bide horretan egina izatea, eta proposamen batzuk hain ongi ateratzen ez direnean pazientzia galdu egiten dute. AEBetan, estudio handiek urtean hamar proiektu aurreikusten dituzte eta horietatik bi baino ez dituzte azkenean aurrera ateratzen. Kontzeptu hori falta zaigu hemen.

J. Garaño: Kulturako gainontzeko esparrutan euskarak bere lekua izan du eta zineman oraintxe hasi gara leku hori hartzen. Horrega-

"Hainbatek filma ikusi bitartean euskaraz zela ahaztu izana positiboa da, ez duelako filma ikusi militantzia puntu batekin, euskaraz delako; hizkuntzaz ahaztu eta istorioan zentratu da"

J.M. GOENAGA

Bi zuzendari batera aritzea gogorra izan da, baina positiboa. Garañoren esanetan, "zure ideia besteak zalantzan jartzen duenean, hausnartzeko balio behar du".

Pascal Gaigne

J. Garaño: "Oso harreman ona dugu berarekin. Duela hamar urte joan ginen labor batekin, errespetu handiz, Gaignek izena zuelako ordurako, 'gingo zeniguke labor honen musika?', eta egin egin zigun, doan. Oso musika aproposa gainera. Eta ordutik ikusi dugu bera dela gure musikaria; era guztietako musika eskatu diogu, thriller baterako, intimistagoa, aire etnikoekin... Eta denetik eman digu ona. Iritsi zen momentu bat non berak argi zuen zein musika nahi genuen".

tik, denerako lekua egon behar du, dramarako, komediarako, zientzia fikziorako... Ona eta txarra. Normalizaziorako pauso bat litzateke. Hemengo jendeak hemengo zinema egiteko beharra dago, askotan esaten baitigute, "euskaraz egin behar duzue? Baina horrek asko mugatzen du distribuzioa!". Beraiek ez dute ulertzen pelikula horiek guk egiten ez baditugu, ez dituela beste inork egingo.

Katalunian adibidez, zinema-aretoetan film kopuru jakin bat katalanez eskaintzea legeztatu nahi dute. Hemen ere horrelako zerbait egin ahalko litzateke euskarazko pelikulekin?

J. Garaño: Denek, bai katalanek eta bai guk, heredatu dugu Espainian dagoen bikoizketarako joera. Baina logikoa izango litzateke ohitura bat izatea pelikulak bertsio orijinalen eta azpitoluekin ikusteko. Horrela ikusten da Holandan, Danimarkan, Suedian, Portugalen... Beraiek bezala bagina, oso logikoa ikusiko nuke azpitoluak erdaraz daudenean euskaraz ere egotea. Bikoiztearena egiten zait arraro, nahiz eta era berean jakitun naizen jendeak horrela bakarrik joan nahi duela zinema ikustera. Ez hori bakarrik, ohitu egin dira pelikulak gaztelaniaz bikoiztuta ikustera, arraro egiten zaizkie euskaraz bikoiztutako pelikulak. Berdin Katalunian: han ia denek katalanez jakin arren, jendeak jotzen du gaztelaniazko bikoizketak ikustera. Aldatu egin nahi da hori, baina ez al zen beharbada positiboagoa izango pelikula bertsio orijinalen jarri eta katalanez azpitolatzea, eta era horretan katalanezko pelikulak bultzatzea? Donostian areto bakarrik proiektatzen du azpitoluekin eta gaztelaniaz azpitolatzen du. Euskaraz azpitolatuko balute, nik uste jendea joango litzatekeela horiek ikustera. Berdin DVDekin. Guk, hain justu, apustua egin dugu *80 egunean* hemendik kanpo estreinatzen denean pelikula bikoiztu beharrean azpitoluekin emateko. ■